

สร้างความเข้าใจในสังคมผู้สูงวัย ด้วยการพัฒนาและใช้ “สื่อ”

บนแนวคิดพื้นฐานที่เชื่อว่าผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าในสังคม ไม่ใช่ภาระที่สังคมต้องคอยโอบอุ้ม แนวคิดนี้สะท้อนออกมาเป็นงานในด้านต่างๆ ทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประชากรผู้สูงอายุ งานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ งานเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มองค์กรผู้สูงอายุ งานสร้างความตระหนักให้สังคมได้รู้ถึงศักยภาพและบทบาทของผู้สูงอายุ ตลอดจนสร้างความตระหนักในเรื่องสิทธิของตนเองให้ผู้สูงอายุ เพื่อก้าวสู่งานขั้นต่อไปนั่นคืองานด้านนโยบายที่ต้องการผลักดันให้ภาคการเมืองกำหนดนโยบายต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ และเพื่อให้การทำงานเหล่านี้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการทำงานเหล่านี้คือ “สื่อ”

การทำงานด้านการพัฒนาและการใช้สื่อของ “โครงการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์”^{*} เป็นหนึ่งในแผนงานที่หนุนเสริมงานอื่นๆ โดยมีมูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ (Foundation for Older Persons' Development - FOPDEV) หนึ่งในภาคีที่ร่วมกันทำงานเป็นผู้รับผิดชอบหลัก โดยในช่วงปี 2551 ซึ่งเป็นปีแรกของการทำงาน ทางโครงการเตรียมความพร้อมฯ ได้นำประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานของภาคีในภาคส่วนต่างๆ มาวางแผนการทำงานด้านสื่อ โดยมีแนวทางการทำงานสองทาง คือ หนึ่ง การสื่อสารกับสังคมเพื่อเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ และอีกส่วนหนึ่งคือการทำงานกับชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องสิทธิของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความเข้มแข็งสามารถจัดการตัวเองได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ แม้จะมีแนวทางในการทำงานที่ชัดเจน แต่ในช่วงปีแรกของการทำงาน ทางโครงการเตรียมความพร้อมฯ ไม่ได้มีการกำหนดแผนการทำงานที่ชัดเจน เป็นช่วงของการแสวงหาวิธีการทำงานที่เหมาะสม จึงเป็นปัจจัยทำให้การทำงานสื่อของโครงการมีรูปแบบที่หลากหลาย

^{*}โครงการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง และแม่ฮ่องสอน ตั้งแต่ พ.ศ.2551-2554 โดยองค์การช่วยเหลือผู้สูงอายุระหว่างประเทศ (HelpAge International) ร่วมกับมูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ (Foundation for Older Persons' Development - FOPDEV) และเครือข่ายองค์กรดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงใหม่ (AgeNet Chiang Mai) โดยการสนับสนุนของกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA)

‘วีดีโอ’ ให้ภาพช่วยเล่าเรื่อง

ผู้สูงอายุเข้าร่วมเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการผลิตสารคดีสั้นกับทางมูลนิธิพัฒนา
งานผู้สูงอายุและโครงการเตรียมความพร้อมฯ

หลังจากงานด้านสื่อของโครงการเตรียมความพร้อมฯ ได้ดำเนินการมาระยะหนึ่ง พบว่ายังมีข้อมูลและเรื่องราวที่น่าสนใจจากพื้นที่โครงการทำงานอยู่มาก ที่ยังไม่ได้นำมาเผยแพร่ต่อสังคม

ดังนั้นทางมูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นองค์กรหลักที่ดูแลงานสื่อของโครงการฯ จึงริเริ่มงานด้านการผลิตวีดีโอ โดยเริ่มต้นด้วยการทำสารคดีแนะนำการทำงานขององค์กรก่อน โดยใช้อำเภอสะเมิงซึ่งเป็นพื้นที่ทำงานขององค์กร เป็นสถานที่ถ่ายทำสารคดีชิ้นนี้ เพราะเห็นว่าในการลงพื้นที่ทุกครั้ง ทางโครงการก็มีการเก็บข้อมูลกิจกรรมด้วยกล้องถ่ายรูปอยู่แล้ว การทำสารคดีชิ้นนี้ทำให้การทำงานของทีมทำงานเปลี่ยนแปลงในเรื่องรูปแบบของการเก็บข้อมูลเพียงเล็กน้อย คือ เปลี่ยนจากการถ่ายภาพนิ่งมาเป็นการถ่ายภาพเคลื่อนไหวในขณะทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การพูดคุยสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ แล้วนำมาตัดต่อ

ในที่สุดสารคดีชิ้นนี้ก็เปลี่ยนเป็นรูปเป็นร่างขึ้น ภาพผู้สูงอายุกำลังบอกเล่าเรื่องราวของตนเองได้รับการแปลจากภาษาถิ่น เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ จากนั้นจึงนำไปเผยแพร่ทั้งในยูทูบและตามงานแนะนำองค์กรในโอกาสต่างๆ ซึ่งก็ทำให้องค์กรได้เห็นคุณสมบัติพิเศษของสื่อชิ้นนี้ ซึ่งสามารถสื่อสารได้ชัดเจน รวดเร็ว เข้าใจง่าย

การผลิตวีดีโอจึงนับเป็นจุดเปลี่ยนในงานสื่อของทั้งโครงการเตรียมความพร้อมฯ และมูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ เพราะเป็นช่องทางที่สามารถสื่อสารกับคนทั่วไป ให้เข้าใจถึงงานและผลการดำเนินงานในระยะเวลาจำกัด อีกทั้งเป็นถ่ายทอดเรื่องราวจากพื้นที่การทำงานของโครงการฯ ให้อยู่ในรูปแบบที่สื่อสารให้คนทั่วไปเข้าใจง่าย และน่าสนใจโดยผ่านเทคนิคการเล่าเรื่องและร้อยเรียงเรื่องราวต่างๆ

ภาพเคลื่อนไหวที่มาพร้อมกับเสียงบรรยาย นอกจากจะสามารถอธิบายความได้อย่างครบถ้วนเข้าใจง่ายแล้ว ทั้งภาพและเสียงที่เล่าเรื่อง ยังทำให้เรื่องราวที่ต้องการจะสื่อสารน่าสนใจยิ่งขึ้น ข้อสรุปนี้ถือเป็นบทเรียนแรกๆ ที่นำมาเป็นรูปแบบหนึ่งในการทำงานสื่อของโครงการเตรียมความพร้อมฯ ทั้งในส่วนที่เป็นการสื่อสารสาธารณะ และสื่อที่ต้องการสร้างความรู้ความเข้าใจภายในชุมชน

ทัศนคติใหม่ สร้างได้ด้วย ‘โทรทัศน์’

“หากมีการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับผู้สูงอายุผ่านทางรายการทีวี ก็จะมีคนรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับผู้สูงอายุและเข้าใจผู้สูงอายุมากขึ้น เห็นได้จาก หลังจากบ๊อออกทีวีก็มีคนรู้จัก และถามมากขึ้นว่าอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุนี้ เขาไปสมัครกันที่ไหน มีคนสนใจเยอะ ผู้สูงอายุก็จะมีคนใส่ใจและดูแลเยอะขึ้น คนที่เห็นเขาก็อยากจะเข้ามาทำงานแบบจิตอาสาร่วมกับเรา”

จินดา พองเป้ง
อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและ
นักข่าวพลเมือง

โทรทัศน์ เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงคนแทบทุกระดับในสังคมไทย การที่จะเปลี่ยนทัศนคติของสังคม ด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง และสร้างความตระหนักในสังคมวงกว้างในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุได้นั้น สื่อโทรทัศน์จึงเป็นสื่อหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย

อย่างไรก็ตาม ภาพผู้สูงอายุที่ปรากฏอยู่ตามสื่อต่างๆ และฝังแน่นอยู่ในการรับรู้ของคนทั่วไป คือคนที่ลำบากยากไร้ต้องการความช่วยเหลือ หรือในทางตรงกันข้ามก็เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ร่ำรวยเงินทองมหาศาล เป็นมุมมองที่สื่อส่วนใหญ่เลือกนำเสนอสู่สังคม แต่นั่นไม่ใช่ทั้งหมดของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุยังมีชีวิตในมิติอื่นที่น่าสนใจอีกมาก และประเด็นหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของผู้สูงอายุคือ ผู้สูงอายุเป็นประชากรที่มีคุณภาพการอย่างสูงแก่สังคม

จากแนวคิดนี้ โครงการเตรียมความพร้อมฯ จึงได้ร่วมกับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (Thai PBS) ซึ่งเป็นสื่อสาธารณะที่มีแนวทางทำงานร่วมกับภาคประชาชน และต้องการนำเสนอผลงานที่มาจากประชาชน ในรูปของนักข่าวพลเมือง เพื่อให้คนทั่วไปที่อยู่ในชุมชนมีช่องทางที่จะสื่อสารกับสังคม และเรื่องราวของผู้สูงอายุก็เป็นประเด็นหนึ่งที่ทางทีวีไทยให้ความสนใจ

ด้วยความคิดเห็นที่สอดคล้องกันนี้ทำให้โครงการเตรียมความพร้อมฯ ได้ส่งอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่มีความสนใจในเรื่องการผลิตสื่อโทรทัศน์เข้าอบรมการผลิตสื่อ โดยมีสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเป็นผู้ให้ความรู้

การนำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุใน “รายการนักข่าวพลเมือง” เทปแรกของโครงการฯ เป็นเรื่องราวของอาสาสมัครผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่ง ที่สมัครใจมาทำงานช่วยเหลือเพื่อนสมาชิก โดยทำหน้าที่ดูแลทั้งด้านสุขภาพ ดูแลเรื่องการส่งเสริมความเข้าใจในสิทธิของผู้สูงอายุ เพื่อให้พวกเขารู้จักใช้สิทธิที่ตัวเองมี

นี่เป็นจุดเริ่มต้นของการนำเสนอความเป็นอยู่อีกมุมหนึ่งของผู้สูงอายุที่แตกต่างจากสิ่งที่สื่อกระแสหลักเสนอเพื่อให้สังคมได้รับรู้และอาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างได้ เช่น มีผู้สนใจงานอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น เมื่อเรื่องราวของอาสาสมัครผู้สูงอายุ ได้รับการนำเสนอผ่านรายการนักข่าวพลเมืองทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเมื่อต้นปี 2553 เปรียบเสมือนก้าวแรกบนเส้นทางการทำงานร่วมกับสื่อโทรทัศน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อโทรทัศน์

หลังจากนั้นยังมีรายการอื่นๆ ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเด็นต่างๆ เช่น **รายการมองมุมใหม่** นำเสนอเรื่องบ้านาบุญสุขภาพและสวัสดิการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ **รายการทีวีจอเหนือ** รายการระดับภูมิภาคที่นำเสนอเรื่องราวการเรียนรู้ของคนพื้นถิ่น บนแผ่นดินแห่งความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ ซึ่งทางโครงการเตรียมความพร้อมฯ ได้ร่วมให้ข้อมูลผลิตสารคดีประเพณีกินข้าวใหม่ของชนเผ่าลาหู่ **รายการท้องถิ่นสนทนา** นำเสนอศูนย์สุขภาพชุมชนที่บ้านปางก๊ี้ด

ศูนย์ต้นแบบของการดูแลสุขภาพชุมชนของโครงการเตรียมความพร้อมฯ **รายการ ลุยไม่รู้โรย** ซึ่งเป็นรายการใหม่ในขณะนั้น นำเสนอชีวิตของผู้สูงอายุที่ไม่ปล่อยให้วัยที่สูงขึ้นมาเป็นอุปสรรคในการใช้ชีวิต และอีกหลายรายการในช่องทางอื่นๆ ทั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (ช่อง 11 เดิม) และเคเบิลทีวีท้องถิ่น

จากบทบาทการทำงานของโครงการเตรียมความพร้อมฯ ที่เป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างภาคีที่ทำงานในพื้นที่ ซึ่งมีข้อมูล องค์ความรู้ และประสบการณ์การทำงานร่วมกับผู้สูงอายุ เป็นต้นว่า สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย และชมรมผู้สูงอายุ ที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ กับภาคีใหม่ที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตรายการโทรทัศน์ อันเป็นช่องทางในการนำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุผ่านทางสถานีโทรทัศน์ หน้าที่ตรงนี้เป็นเหมือนตัวกลางที่นำชิ้นส่วนของจิ๊กซอว์สองชิ้นที่มีความเข้ากันมาต่อกันได้อย่างแนบสนิทสมบูรณ์ เป็นผลให้ผู้สูงอายุได้สื่อสารกับคนในสังคมมากขึ้น

ขณะที่มีเป้าหมายในการผลิตสื่อเพื่อการสื่อสารกับสังคมวงกว้างนั้น ผลพลอยได้อีกประการหนึ่งจากการทำงานร่วมกับผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ของโครงการเตรียมความพร้อมฯ คือ การปรับทัศนคติของสื่อมวลชนบางส่วนที่มีต่อผู้สูงอายุ จากเดิมนั้นผู้ผลิตสื่อส่วนใหญ่มักจะจำกัดบทบาทของผู้สูงอายุให้อยู่ในฐานะผู้มีภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรม

หลังจากเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการโทรทัศน์แล้ว สื่อมวลชนได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากขึ้น บทบาทของผู้สูงอายุในการร่วมผลิตรายการ จากเดิมที่เคยเป็นผู้ให้ข้อมูลในการจัดรายการ ก็ขยับมาเป็นผู้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับประเด็นเนื้อหาในการนำเสนอ หรือแม้แต่การออกแบบรายการ เพื่อให้ได้รายการที่ผู้สูงอายุสนใจ

เครือข่ายผู้สูงอายุร่วมแสดงความ
คิดเห็นในเวทีภาคเหนือ รายการ
‘เสียงประชาชน เปลี่ยนประเทศไทย’
ของไทยพีบีเอสเพื่อให้ตัวแทน
พรรคการเมืองได้รับฟังข้อเสนอและ
ตอบคำถามของเครือข่ายประชาชน
ด้านสังคม มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจาก
จังหวัดต่างๆในภาคเหนือประมาณ
1,000 คน

‘หนังสือ’ ท้นสมัย ชวนคนหลากหลายมา ใส่ใจผู้สูงอายุ

“ถ้ามีเงิน 400,000 บาท ทำหนังสือเรื่องหนึ่งมีคนดู 1,000 คน ก็ได้คนเข้าใจ 1,000 คน แต่ถ้าเปลี่ยนมาเป็นการประกวดสมมติมีหนังสือ 10 เรื่อง แต่ละเรื่องมีคนดู 1,000 พันคน รวมกันก็ 10,000 คน และยังใช้เผยแพร่ในช่องทางอื่นได้อีก

การมีส่วนร่วมก็แตกต่างกัน ถ้าเราผลิตหนังสือเองมันก็เป็นมุมมองของเรา แต่ถ้าชวนคนเข้ามาผลิตผ่านหนังสือ อย่างน้อยผู้ส่งผลงานเข้าประกวดก็จะสะท้อนมุมมองของเขา และกลายเป็นผู้มีส่วนร่วมในการผลิต ที่ทำงานร่วมกับเราเล่าเรื่องผู้สูงอายุให้คนอื่นฟัง”

เจนวิทย์ วิโสสงคราม
เจ้าหน้าที่สื่อและข้อมูล
มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ

UP ปู่ชาบบัวพลัง หนังสือการ์ตูนดังที่มีตัวเอกเป็นผู้สูงอายุ ที่จำใจออกเดินทางร่วมกับลูกเสือน้อยเพื่อตามผืนในวัยหนุ่มที่ยังค้างคาอยู่ *The Curious Case of Benjamin Button* เบนจามิน บัตตัน *อัจฉริยะคนโลกไม่เคยรู้* หนังสือแฟนตาซีที่เล่าเรื่องราวของชายที่เกิดมาอายุแปดสิบปีแล้วค่อยๆ ย้อนถอยหลังเป็นเด็ก หรือ *ความจำสั้นแต่รักฉันทายาว* หนังสือที่เล่าเรื่องราวความรักของคนสองวัยที่สอดแทรกเรื่องสิทธิของผู้สูงอายุเอาไว้ได้อย่างน่ารัก

เรื่องราวเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่ากระแสเรื่องผู้สูงอายุได้ถูกกระตุ้นขึ้นแล้วในวงการภาพยนตร์ทั่วโลก จึงทำให้โครงการเตรียมความพร้อมฯ สนใจที่จะสื่อสารเรื่องราวของผู้สูงอายุผ่านการประกวดหนังสือ เพราะนอกจากจะเป็นสื่อรูปแบบใหม่ที่ได้รับคามนิยมทั้งจากผู้ชมและผู้ผลิต ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือที่จะสื่อสารไปยังกลุ่มผู้คนหลากหลายวัย โดยที่ผู้ผลิตมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์และประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุผ่านมุมมองของพวกเขา นับเป็นการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง

การประกวดหนังสือจัดครั้งแรกปี 2552 ในหัวข้อ “*สูงวัยเปี่ยมคุณค่าร่วมพัฒนาสังคม*” โดยมีการกำหนดหัวข้อร่วมกับกรมอนามัย ซึ่งเป็นอีกหนึ่งภาคีที่ร่วมมือกันทำงานด้านสุขภาพกับโครงการฯ และมีกำหนดการฉายหนังสือที่ได้รับรางวัลในวันที่ 8 ตุลาคม ซึ่งเป็นวันที่กรมอนามัยได้จัดงานวันผู้สูงอายุสากลขึ้น

เนื่องจากหนังสือเป็นงานใหม่สำหรับโครงการฯ การทำงานนี้จึงเรียกได้ว่าต้องเริ่มนับหนึ่ง โดยเริ่มจากการหาแนวร่วมเข้ามาเป็นคณะกรรมการตัดสินผลงาน ทำให้โครงการเตรียมความพร้อมฯ ได้รู้จักกับ **ปรัชญา ปิ่นแก้ว** ผู้กำกับหนังสือดังเจ้าของผลงานการกำกับหนังสือองค์บากในภาคแรกมาร่วมเป็นกรรมการตัดสินผลงาน และดึงให้ **บริษัท บาเบมยู จำกัด** บริษัทสร้างหนังสือดังของเมืองไทยเข้ามามีส่วนร่วมในงานสื่อสำหรับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องในเวลาต่อมา

แม้การประกวดหนังสือในปีแรกจะดำเนินไปด้วยดี แต่ก็มีอุปสรรคอยู่บ้าง ผลการตัดสินรางวัลจากการประกวดในปีแรกออกมาโดยไม่มีรางวัลชนะเลิศในระดับประชาชน ส่วนหนึ่งมาจากคุณภาพการผลิต แต่ที่สำคัญที่สุดคือในเรื่องของมุมมองที่มีต่อผู้สูงอายุ ผลงานที่ส่งเข้าประกวดยังคงสะท้อนให้เห็นทัศนคติที่มองผู้สูงอายุเป็นภาระสังคม ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประกวด ทางคณะกรรมการจึงเห็นตรงกันว่าไม่มีผลงานชิ้นไหนที่เหมาะสมกับรางวัลชนะเลิศ

เพื่อแก้ปัญหาในการจัดการประกวดปีต่อมาทีมผู้จัดงานจึงเสริมกระบวนการให้ความรู้แก่ผู้ส่งผลงานหนังสือเข้าประกวด ด้วย **การจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการผลิตหนังสือ** เพราะนอกจากจะทำให้ได้ภาพยนตร์ที่ตรงกับเป้าหมายแล้ว ยังสามารถสร้างความตระหนักในประเด็นผู้สูงอายุให้กับคนที่เข้ามาร่วมในการฝึกอบรมด้วย ทำให้คนเหล่านี้ได้รับความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องผู้สูงอายุ

ในการจัดการประกวดหนังสือครั้งที่สองเมื่อปี 2553 โครงการเตรียมความพร้อมฯ ได้ร่วมมือกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อีกหนึ่งภาคีที่ช่วยเสริมการทำงานในด้านสังคม โดยได้ร่วมกันกำหนดหัวข้อของหนังสือที่เข้าประกวดว่า **“พลังผู้สูงวัยสร้างสังคมไทยรู้รักสามัคคี”**

ต่อมาในปี 2554 เนื่องจากทางกรมการแพทย์ภาคีสำคัญอีกองค์กรหนึ่งได้รณรงค์เกี่ยวกับเรื่อง โรคสมองเสื่อมให้เป็นที่สนใจของคนในสังคม จึงได้มีการพูดคุยและวางแผนการทำงานร่วมกัน จนเกิดการประกวดหนังสือครั้งที่สามขึ้นเมื่อปี 2554 โดยใช้หัวข้อ **“โรคสมองเสื่อม อยากจำกลับลืม”** ไม่เพียงแต่การประกวดหนังสือเพียงอย่างเดียว ทางกรมการแพทย์ยังเน้นการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคสมองเสื่อมให้กับคนในชุมชน ซึ่งงานตรงส่วนนี้สอดคล้องกับการทำงานเผยแพร่ข้อมูลที่ทางโครงการเตรียมความพร้อมฯ ได้ทำอยู่แล้ว

การประชาสัมพันธ์ที่ได้ผล การได้คณะกรรมการตัดสินผลงานที่มีชื่อเสียงบวกกับความแพร่หลายของเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทำให้การทำหนังสือเป็นเรื่องง่ายในยุคปัจจุบัน ทำให้การประกวดหนังสือเป็นที่รู้จักแพร่หลาย และมีการพัฒนาการทำงานทุกๆ ปี ทำให้ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่มีการจัดประกวดหนังสือ มีผู้ส่งผลงานเข้าร่วมประกวดถึง 119 เรื่อง

‘วิทยุ’ เพราะเพื่อนเข้าใจเพื่อน

“การที่จะอธิบายเรื่องราวให้คนเฒ่าเข้าใจชัดเจน ก็ต้องเป็นชนเฒ่าด้วยกัน ผมเองก็เป็นคนปกากะญอ จะนำเรื่องสิทธิ ที่ผู้สูงอายุควรได้รับในฐานะ คนไทยคนหนึ่งไปประชาสัมพันธ์ผ่านทางวิทยุชุมชน”

ทวี ดำรงค์ศิริไพโร

นักจัดรายการวิทยุผู้เข้าร่วมการอบรมการจัดรายการวิทยุเพื่อผู้สูงอายุ จากจุดเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนบ้านแม่ยางห้า FM.88.5 MHz

อีกหนึ่งแผนการทำงานที่โครงการฯ และกรมการแพทย์ได้ร่วมกันคิด คือการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคสมองเสื่อมให้กับคนในชุมชน การทำงานสื่อในชุมชนที่โครงการฯ ได้ทำอยู่ก่อนแล้วสามารถสนับสนุนแผนงานนี้ได้ ขณะเดียวกันแผนงานนี้ก็สนับสนุนงานด้านสื่อให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

เมื่อกลุ่มเป้าหมายคือชุมชน ความรู้เรื่องโรคสมองเสื่อมคือสาร จึงมีการวิเคราะห์ร่วมกันว่าสื่อประเภทไหนที่เหมาะสมที่สุดกับคนในชุมชน ด้วยการตั้งคำถามกับคนในชุมชนเองและพบว่า **“วิทยุชุมชน”** คือ สื่อทางเลือกนั้น

วิทยุชุมชนเป็นสื่อที่ได้ผลกว้างในการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม และโครงการฯ ก็มีประสบการณ์ในการใช้สื่อวิทยุผ่าน **ศาสตราจารย์เกียรติคุณ**

นายแพทย์พงษ์ศิริ ประรณชาติ หนึ่งในที่ปรึกษาโครงการฯ ที่จัดรายการวิทยุเพื่อเผยแพร่ความรู้ในเรื่องของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้คณะทำงานได้นำแนวคิดนี้ไปปรึกษากับทางเครือข่ายวิทยุชุมชน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งภาคีที่ร่วมงานกันมาอย่างต่อเนื่อง จากการที่เครือข่ายวิทยุชุมชนเองก็เป็นวิทยุแห่งการต่อสู้ที่มีประเด็นการทำงานที่หลากหลาย ทั้งเรื่องทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ป่าไม้ที่ดิน ผู้บริโภค แรงงาน และงานด้านผู้สูงอายุก็เป็นงานหนึ่งที่ทางเครือข่ายวิทยุชุมชนได้ทำอยู่ หลังจากการพูดคุยเรื่องหลักคิดในการทำงานในที่สุดก็เกิดโครงการอบรมนักจัดรายการวิทยุทั่วประเทศทั้งภาคใต้ อีสาน เขต

กรุงเทพฯ และปริมณฑล ภาคตะวันออก และภาคเหนือโดยความร่วมมือจาก เครือข่ายวิทยุชุมชนในการประสานงานกับนักจัดรายการวิทยุแต่ละพื้นที่ให้เข้ามา ร่วมอบรม

แม้จะไม่ได้กลุ่มผู้สูงอายุเป็นคนจัดรายการเองทั้งหมด แต่ผลที่ได้คือ นักจัด รายการวิทยุมีความเข้าใจในเรื่องผู้สูงอายุและมีความรู้เรื่องโรคมองเสื่อม สามารถจัดรายการวิทยุให้ความรู้แก่คนในชุมชนของตัวเองได้ และจุดเด่นอีก อย่างหนึ่งของการใช้คนในชุมชนเป็นคนบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ก็คือชุมชนจะ ได้รับข้อมูลที่เข้าใจง่ายตามบริบทสังคมของเขา และได้รับข้อมูลที่จำเป็นต่อเขา ซึ่งสามารถสื่อได้ถึงกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม

‘สื่อสังคมออนไลน์’ กับข้อเสนอเชิงรุก

แม้ทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุจะเริ่มก่อตัวขึ้นแล้วในใจของผู้คนในสังคม แต่ก็ไม่ได้ เป็นหลักประกันในชีวิตของผู้สูงอายุ โครงการเตรียมความพร้อมฯ และภาคีจึงมี งานอีกด้านหนึ่ง นั่นก็คือการผลักดันเชิงนโยบาย เพื่อเป็นหลักประกันว่ารัฐบาล จะให้การสนับสนุนบทบาทของผู้สูงอายุ ทั้งในเรื่องการทำงาน การรวมกลุ่ม ตลอดจนสวัสดิการต่างๆ ที่ผู้สูงอายุควรจะได้รับ เพื่อให้ทางรัฐบาลและราชการ ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องเหล่านี้

ที่ผ่านมาทางโครงการฯ ได้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อผลักดันนโยบายเกี่ยว กับผู้สูงอายุในหลายรูปแบบทั้งการจัดเวทีสาธารณะ ร่วมรายการโทรทัศน์ที่เปิด โอกาสให้เสนอความเห็นเกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งแต่ละปีก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ ไปตามโอกาส

คณะทำงานด้านสื่อของโครงการฯ จึงคิดกิจกรรมเพื่อการสื่อสารประเด็นผู้สูงอายุ กับผู้บริหารประเทศ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมดังกล่าวนี้เกิดขึ้นค่อนข้างกะทันหัน ภายในระยะเวลาจำกัดที่มีเวลาเตรียมตัวเพียง 15 วัน คณะทำงานจึงต้องคิดวิธี สื่อสารสาธารณะที่สามารถผลักดันข้อเสนอไปถึงรัฐบาล โจทย์ข้อนี้จึงย้อนกลับไป ถามผู้สูงอายุในชุมชนว่าช่องทางไหนบ้างที่สามารถเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้พูดคุย กับนายกรัฐมนตรี ชุมชนจึงเริ่มคุยกัน ในที่สุดโจทย์ก็ถูกตีแตกจากข้อมูลในพื้นที่ ออกมาเป็นกิจกรรม **ผู้สูงอายุส่งข้อความถึงนายกรัฐมนตรีผ่าน Facebook**

ระหว่างการวางแผนได้มีการพูดคุยกันว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนในระยะ เวลาอันสั้น ที่จะเตรียมให้ผู้สูงอายุใช้คอมพิวเตอร์และสามารถส่งข้อความของตัว เองเข้าไปในโลกออนไลน์ได้ สุดท้ายก็ได้รูปแบบการจัดการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ นั่นก็คือ การจัดประชุมพร้อมกันในสถานที่ต่างๆ ทั่วประเทศทั้งภาคกลาง ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคอีสาน แล้วเชื่อมการประชุมนั้นโดย Skype ให้ทุกคนสามารถ มีส่วนร่วมในการประชุมได้พร้อมกันโดยที่ไม่ต้องเดินทางมารวมกันยังที่ใดที่หนึ่ง และเมื่อถึงเวลาที่นัดหมาย ทุกคนจะส่งข้อความผ่านทาง Facebook ไปยังนาย อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นอย่างพร้อมเพรียงกัน และนับได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่ยังไม่เคยมีใครทำมาก่อน

กิจกรรม ผู้สูงอายุส่งข้อความถึงนายก รัฐมนตรีผ่าน Facebook เป็นการ ตัดสินใจผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่ ตกผลิกระหว่างผู้สูงอายุในชุมชนและ คณะทำงานของโครงการฯ เพื่อสะท้อน ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยว กับผู้สูงอายุไปยังผู้บริหารประเทศ

อีกช่องทางหนึ่งที่โครงการเตรียมความพร้อมฯ ใช้ณรงค์เชิงนโยบายและประสบผลสำเร็จก็คือการกระจายข่าวการจัดกิจกรรมออกไปสู่สังคมวงกว้าง โดย เชิญสื่อมวลชนมาร่วมกิจกรรมนี้เพื่อนำเรื่องราวที่เกิดขึ้นไปขยายผล แม้ในการจัดงานจะมีอุปสรรคคือ เกิดอุทกภัยขึ้นในพื้นที่กรุงเทพฯ ทำให้ข่าวการยื่นข้อเรียกร้องเชิงนโยบายของกลุ่มผู้สูงอายุต่อรัฐบาลถูกกระแสข่าวน้ำท่วมกลบ ไม่ได้ได้รับความสนใจเท่าที่ควร มีเพียงเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์โพสทูเดย์เท่านั้นที่เผยแพร่ข่าว

ในการรณรงค์เชิงนโยบายผ่านทาง Facebook นี้ มี **เครือข่ายแรงงานนอกระบบ** ซึ่งเป็นเครือข่ายที่มีประสบการณ์การทำงานรณรงค์เชิงนโยบายมาอย่างต่อเนื่องร่วมทำงานด้วย และจากการที่เครือข่ายแรงงานนอกระบบได้รับการสนับสนุนจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำงานกับนานาชาติในด้านแรงงาน จึงมีส่วนทำให้การยื่นข้อเสนอร่วมกันของผู้สูงอายุและแรงงานนอกระบบในครั้งนี้ได้รับการตอบรับที่ดีจากทางรัฐบาล

ไม่เพียงแต่ความต้องการของผู้สูงอายุที่ได้ถูกสื่อสารไปยังผู้กำหนดนโยบายในการปกครองประเทศเท่านั้น การทำกิจกรรมในครั้งนี้ยังเป็นสัญลักษณ์ที่บอกกับสังคมว่าผู้สูงอายุที่ใครต่อใครเคยมองว่าเป็นกลุ่มล้าหลังด้านเทคโนโลยี ก็มีศักยภาพและพร้อมที่จะเรียนรู้เรื่องราวและเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่นกัน

สูตรความสำเร็จ เคล็ดลับในการก้าวต่อ

การทำงานของแผนงานสื่อในโครงการเตรียมความพร้อมฯ ตามที่กล่าวมานี้ ไม่ได้เป็นเครื่องรับประกันว่าสังคมได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมสู่การเข้าร่วมสังคมสูงอายุแล้ว แต่เป็นสิ่งที่สามารถยืนยันได้ว่า นี่เป็นเพียงก้าวแรกในการทำงานของสื่อ ที่มีบทบาทในการช่วยบอกกับสังคมให้เห็นความสำคัญของการเตรียมความพร้อมเพื่อปรับตัวต้อนรับสังคมสูงอายุที่กำลังจะมาถึง

จากบทเรียนในการทำงานสรุปได้ว่า นอกจากปัจจัยเชิงบวกที่เป็นโอกาสอันส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานแล้ว การทำงานสื่อจะประสบความสำเร็จได้ต้องคำนึงถึงรูปแบบที่หลากหลายเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย และในการทำงานให้ประสบความสำเร็จต้องมีการประสานความร่วมมือกันทำงานในรูปแบบของเครือข่าย

นี่เป็นเพียงอีกหนึ่งก้าวของการเดินทางเข้าสู่สังคมสูงอายุเท่านั้น ยังมีงานอีกมากมายให้หลาย ๆ คนได้เข้ามาร่วมกันคิดค้นและลงมือปฏิบัติเพื่อเข้าสู่สังคมสูงอายุด้วยความพร้อมในทุกด้าน

